

Zuyenkerke, 9, *De oude dorpsmolen.* — *Le vieux moulin du village.*
M. Andries De Brauwere-Dupon.
Edit. Théo. Hoste-Nachtegalee.

Vlaanderen
is erfgoed

Opheffingsdossier

Voormalige windmolen van Zuienkerke,
ook bekend als windmolen De Brauwere

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Opheffingsdossier:

Voormalige windmolen Van Zuienkerke, ook bekend als windmolen De Brauwere, Zuienkerke, Blankenbergse Dijk Noord – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/31042/102.1

Sibylle De Sadeleer

23/09/2020

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.3.	Historiek van het dossier	6
1.4.	Beschrijving van de actuele toestand en fysische toestand van het goed	6
2.	Evaluerend gedeelte	6
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	6
2.2.	Motivering van de opheffing van de bescherming	7
2.3.	Juridische toestand	7
2.3.1.	Onroerend Erfgoed	7
2.3.2.	Ruimtelijke Ordening	7
3.	Bronnen	7
4.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	8
4.1.	Omgevingsplan	8
4.2.	Fotobijlage	8
4.3.	Documentatie	8

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Het opheffingsvoorstel voor de voormalige windmolen van Zuienkerke maakt deel uit van een groter pakket molendossiers, waarvan de beschermde molens doorheen de jaren werden verplaatst of gesloopt. De beschermingsbesluiten werden daarbij niet op een adequate manier aangepast, waardoor het beschermingsstatuut juridisch niet meer klopt. Aan de hand van wijzigings- of opheffingsbesluiten wordt dit juridisch in orde gesteld. Het gehele pakket kadert in het ruimere project 'Evaluatie beschermd bestand', pilootproject 'Windmolens', dat door het agentschap vanaf 2020 wordt uitgevoerd.

1.1. Situering

De houten staakmolen (standaardmolen), vooral bekend als molen De Brauwere, met eerste vermelding in de 15de eeuw, stond tot in 1947 in Zuienkerke, net ten noorden van het dorpscentrum, aan de westzijde van de Blankenbergse Dijk Noord, op het perceel palend aan nr. 15 waarvan de huidige naam " 't Molenhuis" nog naar de molen verwijst. De straat Blankenbergse Dijk Noord doorkruist -samen met de Blankenbergse Dijk Zuid in het verlengde- Zuienkerke van noord naar zuid en deelt het grondgebied grosso modo in twee helften.

1.2. Historisch overzicht

Straat en omgeving

Zuienkerke is een polderdorp met langgestrekte aanleg. Het open landschap wordt in het oosten begrensd door de Blankenbergse dijk Noord en Zuid, een straat die het tracé volgt van de vroegere Blankenbergse Dijk of "Gentele", een eeuwenoude dijk die van Sint-Pieters (Brugge) over Zuienkerke naar Blankenberge liep. De dijk is een belangrijk landschapselement in de cultuurhistorie van dit gebied, omdat het samenhangt met de ingebruikname van de kustvlakte door de mens in de middeleeuwen¹. De bijna 11 km lange Blankenbergse dijk, met oriëntatie dwars op de kustlijn, was een binnendijk, in het leven geroepen door de watering van Blankenberge om het overtollige water vanuit het naburige gebied tegen te houden. De afwatering van regenwater was in de kustvlakte een heikele kwestie. Zeker bij hevige regenval bestond het risico op overstromingen vanuit het binnenland. Al het water moest in een recordtempo kunnen worden afgevoerd. Een dijk moest verhinderen dat het overtollige water de watering binnenstroomde. In het geval van de Blankenbergse dijk diende hij ook als scheiding of administratieve grens tussen de wateringen van Eiensluis en Blankenberge.

Gedurende eeuwen fungeerde deze as als de belangrijkste verkeersweg tussen Blankenberge en Brugge. Op een gegeven moment werd de dijk volledig afgegraven, maar maar de basis ervan is nog steeds goed merkbaar: over bijna de hele lengte Sint-Pieters - Zuienkerke - Sint-Jan - Uitkerke ligt naast de weg een smal perceel (circa 25 m breed), dat samen met de weg overeenkomt met de vroegere dijkbasis². De Blankenbergse dijk is in zijn geheel opgenomen als landschappelijk element (erfgoedobject) in de inventaris

¹ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020: *Blankenbergse Dijk* [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/307509> (geraadpleegd op 21-01-2020).

² AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020: *Blankenbergse Dijk Noord (West-Vlaanderen, Zuienkerke)* [online], <https://id.erfgoed.net/themas/12994> (geraadpleegd op 22 november 2019).

Opheffingsdossier: voormalige windmolen van Zuienkerke, windmolen De Brauwere - monument

Onroerend Erfgoed. Een deel van de Blankenbergse dijk Noord in Zuienkerke is beschermd als dorpsgezicht³.

De huidige bebouwing langs de Blankenbergse Dijk bestaat uit enkele hoevecomplexen met oude kern, die zelfs op de kaart van P. Pourbus van 1561-1571 zijn aangeduid, maar ondertussen in mindere of meerder mate verbouwd zijn. Nabij het kruispunt met de Nieuwe Steenweg, aansluitend bij de dorpskern, wordt de bebouwing dichter met voornamelijk losstaande woningen /villa's uit eind 20ste-begin 21ste eeuw. Enkel de nrs. 11-13 zijn twee gekoppelde identieke dorpswoningen uit het eerste kwart van de 20ste eeuw.

Molen De Brauwere

Onderstaande bronnen geven aan dat de molen voor het eerst vermeld werd in 1478, mogelijk bestond hij dus al vroeger. Op een kruisbalk zou een inscriptie met jaartal 1501 bestaan hebben. De molen en grond hoorden vroeger toe aan de kerk en de dis van Zuienkerke.

De molen wordt op de Ferrariskaart (ca. 1775) duidelijk weergegeven als houten windmolen met het gebruikelijke symbool. Op de kaart van het Primitief Kadaster (ca. 1830-1834) en de Atlas van de Buurtwegen (ca. 1843-1845) is de molen herkenbaar door het ingetekende grondvlak van de vier teerlingen wat verwijst naar een staakmolen. Op de Vandermaelenkaart (ca. 1854) staat hij afgebeeld en benoemd als "moulin" (zie 4.3. Documentatie).

Sinds midden 19de eeuw was de molen gedurende bijna een eeuw in bezit van de familie De Brauwere. Onder hun eigenaarschap zal de molen worden beschermd alsook worden gesloopt.

In 1937-1938 dringt eigenaar Gustaaf-Andreas De Brauwere aan op ofwel een toelating om de molen te slopen wegens zijn bouwvallige toestand ofwel op het bekomen van een toelage om de molen te herstellen. De Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen (KCML) en de provinciale adviseur voor Monumentenzorg bij het Commissariaat-Generaal voor 's lands Wederopbouw beschouwen de molen als zeer beeldbepalend in de open poldervlakte, en besluiten dat deze -ondanks zijn slecht onderhouden toestand- moet behouden blijven. Het door de KCML aanbevolen herstel en hun oproep om over te gaan tot een bescherming blijven uit.

De aanhoudende vraag van de eigenaar tot afbraak vanwege de te vergevorderde bouwvallige toestand van de molen resulteert in de beslissing om de molen te beschermen met de bedoeling deze te vrijwaren van verder verval en herstel met financiële tussenkomst mogelijk te maken. De molen wordt eind 1942 beschermd als monument vanwege zijn oudheidkundige waarde⁴.

Ondanks het statuut als monument blijft gedurende jaren een polemiek bestaan tussen de eigenaar die met de steun van het ministerie van openbare werken alsook van de provincie (provinciale dienst der gebouwen) blijft aansturen op sloop wegens de bouwvalligheid en de dreigende instorting van de molen en de KCML alsook molenexperten (o.m. Alfred Ronse van Gistel) anderzijds die blijven pleiten voor dringende herstellingswerken met behulp van tussenkomst door de openbare besturen om zo de molen te redden. De ouderdom van de molen (met een inscriptie uit 1501) alsook zijn beeldbepalend karakter als baken in de

³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020: *Weiland en deel Blankenbergse Dijk* [online] <https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/13095> (geraadpleegd op 15-1-2020).

⁴ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016: *Windmolen (West-Vlaanderen, Zuienkerke)* [online], <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/13966> (geraadpleegd op 22 november 2019).

Opheffingsdossier: voormalige windmolen van Zuienkerke, windmolen De Brauwere - monument

open vlakte weerhouden de KCML ervan om in te stemmen met afbraak. Door toedoen van de provincie beslist het ministerie uiteindelijk in 1945 toch over te gaan tot sloop wegens de zorgwekkende bouwvallige toestand van de molen. In 1947 wordt de toelating tot sloop verleend omdat de molen "dreigt in te storten en werkelijk gevaar oplevert voor de omgeving..."⁵. Volgens de gegevens in de database van Molenecho's zou de sloop voltooid geweest zijn door de gebroeders De Clerq, wagenmakers van Vlissegem⁶. Voor zover gekend, bleven van de staakmolen zowel in situ als elders quasi geen onderdelen meer bewaard. Na de sloop werd er nog verder gemalen met de mechanische maalderij naast de molenaarswoning.

Voortgaande op de kaarten en de schaars bewaarde prentkaarten/foto's van het exterieur was de molen een open houten staakmolen (standaardmolen) op vier teerlingen. Een brief van 1945 van de gemeente Zuienkerke aan het ministerie van openbaar onderwijs beschrijft beknopt de toenmalige toestand van de molen: hij stond onstabiel, schuin hellend op de teerlingen, had nog slechts twee beschadigde wieken, één zijde met een sterk vermolmd houten bekleding, een sterk beschadigde kap en dito houten binnenwerk⁷. Deze toestand stemt overeen met de foto's, gepubliceerd in de molendatabase van Molenecho's (1938 gedateerd).

1.3. Historiek van het dossier

De windmolen in Zuienkerke is sinds 1942 beschermd als monument wegens de archeologische, in casu oudheidkundige waarde. De molen werd gesloopt in 1947 met toelating, verkregen bij regentsbesluit. De bescherming werd echter nooit opgeheven, waardoor deze nog steeds bestaat. Voorliggend voorstel heft de bescherming van de gesloopte molen op. Het perceel waar de molen stond, was niet beschermd, enkel de molen op zich.

1.4. Beschrijving van de actuele toestand en fysieke toestand van het goed

Het voormalige molenperceel is vandaag een licht verheven grasland met fruitbomen, aan de straat afgezet met knotwilgen. De in de 20ste eeuw sterk gerenoveerde woning op het aanpalend perceel (nr. 15) gaat terug op de vroegere molenaarswoning (zie naamgeving "t Molenhuis" op de voorgevel) met aanpalende maalderij, thans de garage met boven de poort een deurluik. De in de oprit ingewerkte molensteen is hoogstwaarschijnlijk afkomstig van de voormalige molen De Brauwere. Noch deze woning, noch het perceel waar de molen stond maken deel uit van de bescherming van 1942.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

Uit voorgaande beschrijving van de actuele toestand van de molen, blijkt dat de erfgoedwaarde die aan de grondslag ligt van de bescherming verloren is gegaan door sloop. De molen is 73 jaar geleden met een toelating volledig gesloopt en voor zover gekend is

⁵ Onroerend Erfgoed, Industrieel Erfgoed, lopend archief, Zuienkerke, verdwenen windmolen.

⁶ MOLENECHO'S, MOLENDATABASE 2001-2020: *Belgisch molenbestand. Verdwenen Belgische molens* [online], <https://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?AdvSearch=4123> (geraadpleegd op 22 november 2019).

⁷ Onroerend Erfgoed, Industrieel Erfgoed, lopend archief, Zuienkerke, verdwenen windmolen.

Opheffingsdossier: voormalige windmolen van Zuienkerke, windmolen De Brauwere - monument

van de molen geen enkel authentiek onderdeel in situ noch elders bewaard gebleven, mogelijk met uitzondering van de in de oprit van nr. 15 verwerkte molensteen. De erfgoedkenmerken en -elementen zijn dus niet meer afleesbaar en herkenbaar. Documentatiemateriaal voor een reconstructie is er niet. 73 jaar na afbraak is herstel ook niet meer aan de orde.

2.2. Motivering van de opheffing van de bescherming

Gezien de molen in slechte bouwfysische staat op basis van een regentbesluit (7 maart 1947) gesloopt werd en gezien het onherstelbare verlies van de erfgoedwaarde, wordt de bescherming opgeheven. De opheffing van de bescherming steunt op artikel 6.2.1, 1° van het Onroerenderfgoeddecreet: "*de erfgoedwaarden van het beschermde goed zijn onherstelbaar aangetast of verloren gegaan*".

2.3. Juridische toestand

2.3.1. Onroerend Erfgoed

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat. Het weiland tegenover nr. 15 en het aanpalend deel van de Blankenbergse Dijk Noord (een voormalig dijktracé) zijn beschermd als dorpsgezicht (MB van 18 oktober 1995). Dit dorpsgezicht sluit aan bij de dorpskern van Zuienkerke, ook beschermd als dorpsgezicht (MB van 19 januari 1993).

De voormalige staakmolen De Brauwere is als aanduidingsobject met titel "Beschermd monument van 30-12-1942 tot heden (gesloopt met sloopstoelating)" opgenomen in de inventaris van het bouwkundig erfgoed (<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/13966>).

2.3.2. Ruimtelijke Ordening

Het perceel waar de molen zich bevond, is gelegen in agrarisch gebied.

3. BRONNEN

-Onroerend Erfgoed, Industrieel Erfgoed, lopend archief, Zuienkerke, verdwenen windmolen.

-AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020: *Blankenbergse dijk* [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/307509> (geraadpleegd op 21-01-2020).

-AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020: *Blankenbergse Dijk Noord (West-Vlaanderen, Zuienkerke)* [online], <https://id.erfgoed.net/themas/12994> (geraadpleegd op 22 november 2019).

-AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020: *Weiland en deel Blankenbergse Dijk* [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/13095> (geraadpleegd op 15-1-2020).

-AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016: *Windmolen (West-Vlaanderen, Zuienkerke)* [online], <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/13966> (geraadpleegd op 22 november 2019).

-MOLENECHO'S, MOLENDATABASE 2001-2020: *Belgisch molenbestand. Verdwenen Belgische molens* [online], <https://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?AdvSearch=4123> (geraadpleegd op 22 november 2019).

Opheffingsdossier: voormalige windmolen van Zuienkerke, windmolen De Brauwere - monument

4. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

4.1. Omgevingsplan

4.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

4.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk opheffingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archieffoto's, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.